

ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ЗДІБНОСТЕЙ І ПОТРЕБ У РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ МОТИВАЦІЇ

Наукові праці МАУП, 2013, вип. 4(39), с. 206—212

Досліджено природу здібностей і потреб, їх взаємозв'язок і співвідношення. Проаналізовано еволюцію взаємодії здібностей і потреб у формуванні сучасної теорії мотивації.

Дослідженню природи здібностей і потреб, їх взаємозв'язку і співвідношенню присвячено чимало наукових творів, починаючи зі стародавнього світу. Їх авторами були вчені найрізноманітніших професій (філософи, політики, письменники і поети, соціологи і психологи, історики, педагоги і лікарі, економісти, інженери і математики). Але всіх їх об'єднує одне — бажання проникнути у сутність розуміння мотиваційної поведінки людини в різних ситуаціях суспільного життя і виробництва.

Вчені стародавніх часів вже тоді зрозуміли різницю людей, мінливість їхньої індивідуально-психічної діяльності, спрямованої на задоволення власних потреб. Так, на думку Платона (приблизно 427—347 рр. до н. е.), сім мудреців Давньої Греції, зустрівшись у храмі Аполлона в Дельфах, написали на ньому: “Пізнай самого себе!”, Геракліт у V ст. до н. е. стверджував: “Всім людям властиво пізнавати себе й мислити”. Тобто висловлення Геракліта, як і думки Парменіда, а потім і Аристотеля (384—322 рр. до н. е.) вже містили аналітичні погляди на здібності й потреби. Наприклад, від Парменіда пішло учіння, розвинене згодом Емпедоклом і Гіппократом, про темперамент як основу здібностей. Проте, якщо Геракліт тільки розрізняв почуттєве й розумове, то Парменід різко протиставив їх [23, 153].

Подальший внесок в учіння про здібності зробив Гален (II ст. до н. е.). Розвиваючи

погляди Гіппократа, Гален виокремив 13 видів темпераменту (замість чотирьох темпераментів за пізнішою класифікацією) [22, 214]. Знання Галена про функції душі розвивав філософ, лікар Ібн-Сіна (980—1037 рр. до н. е.). У “Канілікарській науці” він вчив, що “пневма” є носієм двох субстанцій: матеріальної та ідеальної, а тому і різних здібностей, які мають можливості до розвитку. Широковідомі у цьому напрямі роздуми давньогрецького політика Сократа (приблизно 469—399 рр. до н. е.), давньоримських філософів — Марка Тулія Цицерона (106—43 рр. до н. е.), Тита Лукреція (приблизно 96—55 рр. до н. е.), Марка Аврелія (26—121 рр. до н. е.) та ін.

Пізніше розвиток поглядів на здібності, потреби, їх вплив на мотивовану поведінку людини чітко простежується у багатьох науковців середньовіччя. Найвідоміші з них англійські філософи та економісти Френсіс Бекон (1561—1626), Томас Гоббс (1588—1679), Джон Локк (1632—1704), Девід Юм (1711—1776), Томас Рід (1710—1796) й у відомому сенсі сам Адам Сміт (1723—1790); французи Дені Дідро (1713—1784), К. Гельвецій (1715—1771), Е. Кондильяк (1715—1780); італієць Ч. Беккафні (1738—1794).

Розглядаючи питання індивідуально-психічної природи здібностей людини, слід зазначити, що Ф. Бекон виділив три основні здібності людського розуму: пам'яті відповідає історія, уяві — поезія, розуму — філо-

софія. Він формулював природну обдарованість людей таким чином, що вона може бути прихованою, іноді — подавленою, але рідко винищеною. Щасливі ті, у кого природні здібності перебувають у поєднанні з їх заняттями [7, 116—121]. Т. Гоббс був упевненим, що природа створила людей рівними у співвідношенні здібностей. Звідси у нього випливає схожість природи потреб. [9, 118]. Дж. Локк вважав, що душа є білий папір без будь-яких знань та ідей, але вона одержує їх з досвіду. Він вперше визначив активний зв'язок індивідуально-психічних здібностей з потребами і мотивами поведінки [17, 259].

Найповніше концепцію психічної природи здібностей і потреб було сформульовано К. Гельвецієм [8, 206]. Д. Дідро вважав положення К. Гельвеція занадто загальними. На його думку, людина повинна постійно займатися тим, до чого вона здатна. Він першим зрозумів, що здібності це не абстрактний або феноменальний початок, локалізований у мозку, а функції мозку [11, 218].

К. Маркс (1818—1883) у контексті поведінки людини підкреслював: “Природна рівність людських розумових здібностей, єдність успіхів розуму з успіхами промисловості, природна доброта людини, всемогутність виховання — ось головні моменти його системи” [19, 271].

Розуміння здібностей пролунало по-іншому в інтерпретації школи здорового розуму, так званого учіння про вроджені ідеї, засновником якої є Т. Рід, який стверджував, що людина народжується із запасами принципів та істин, які дають їй можливість незалежно від досвіду розрізняти прекрасне й потворне, погане і гарне та визначають поведінку [3, 114—121]. Ці погляди володіли розумами психологів США до кінця XIX ст.

Функціональне розуміння індивідуальних здібностей йде від французьких учених [1, 89]. Так, Е. Кондильяк у “Трактаті про відчуття” стверджував, що поведінку людини можна визнати із здібностей, які породжуються увагою, пам'яттю, судженнями і більш складними проявами інтелекту. Він розумів психічні функції як здібності та заперечував

у поведінці людини їх заміну властивостями, набутими під впливом зовнішніх факторів.

Наступний етап розвитку учіння про здібності пов'язаний з працями німецьких учених Готфріда Вільгельма Лейбніца (1646—1716), Іогана Фрідріха Гербарна (1776—1841), Фрідріха Едуарда Бенеке (1798—1854) й ін. В теорії пізнання Г. Лейбніц вперше дав розуміння різниці між уродженим і набутих здібностей: “Це подібно різниці між фігурами, що висікаються майстром з мармуру та прожилками на мрамурі, які вже позначені на ньому” [16, 83]. Його послідовники І. Гербарн і Ф. Бенеке вважали, що здібності розвиваються й вимагають постійного пізнання. Найбільш принциповий крок у розумінні здібностей вони зробили у напрямі, який потребує наукового підходу [5, 11—12].

Розвиток поглядів на здібності й потреби далі йде у напрямі вивчення розумових здібностей працівника і психотехнічної їх оцінки з метою професійного відбору на відповідні робочі місця. Початок цьому напрямку поклав німецький психолог і філософ Вільям Штерн (1871—1938). Він доводив, що під впливом зовнішніх умов здібності людини перетворюються у її власність, якою вона розпоряджається, що співзвучно з авторами сучасного уявлення про людський капітал [28, 31]. Ці позиції відстоював також німецький педагог і психолог Ернест Мейман (1862—1915), який вважав зовнішні умови лише підсилюючими або послаблюючими спадкоємні здібності [21, 121]. Нині проблема здібностей, крім зазначених, пов'язана з тестологічною оцінкою та їх наступною математичною обробкою. Початок цьому напрямку поклав Ч. Спірмен (1863—1945).

Таким чином, виходячи з індивідуально-психічної діяльності, можна сформулювати, що здібності — це сукупність таких властивостей особистості, які визначають успішність навчання будь-якій діяльності та її вдосконалення, формуючи обґрунтовані потреби.

Розглядаючи питання здібностей людини як соціально-економічного явища, потрібно зазначити, що ще соціалісти-утопісти, по-

чинаючи з їх ідеолога Томаса Мора (1478–1535), надавали важливого значення поняттю здібностей щодо потреб, їх користі для суспільства. Так, Т. Мор зрівнював здібності чоловіків і жінок, підкреслюючи, що на острові Утопії їхня праця не розрізнялася. У цьому бачиться протест утопістів проти дискримінації у праці та висока оцінка ролі здібностей у мотивації [14, 118–196].

Анрі Сен-Сімон (1760–1825) довів негативний вплив на мотивацію людини надмірного розподілу праці, хоча в майбутньому стверджував, що неминучими є три основні групи професій: мистецтво, наука, виробництво. Він обґрунтовано довів, що в людині не однаковою мірою закладені задатки до видів діяльності. Шарль Фур'є (1772–1837) відзначав велику шкоду для людини, якщо її одноманітна робота не тренує послідовно всіх частин тіла й розуму, не розвиваючи здібностей. Він перший побачив прагнення людини до мотивованої праці, що закладена в ній. Цінними у Ш. Фур'є є його згадки про ліквідацію з розвитком виробництв надмірного розподілу праці [12, 118–137]. Роберт Оуен (1771–1858) був також пристрасним борцем з надмірним розподілом праці. У своїй книзі “Новий погляд на суспільство, або досвід про принципи освіти людського характеру” він вважав, що в суспільстві майбутнього “всі діти будуть навчатися так, щоб уміти працювати в будь-якій галузі”. Здібності, як основу мотивації людини, Р. Оуен розглядав як результат взаємодії її природних особливостей і соціального середовища [26, 254, 259].

Питання про здібності як соціально-економічне явище, чітко поставлено А. Радищевим (1779–1802) у трактаті “Про людину, її смертність і безсмертя”. Йому були відомі праці К. Гельвеція, хоча здібності він більше розумів такими, які через обставини роблять людину великою, яка до вдосконалення підходить не одним, а багатьма поколіннями [24, 132–135].

Соціальної обумовленості у вихованні здібностей величезне значення надавав В. Белінський (1811–1848). Він визнавав історичну обумовленість та змінюваність зді-

бностей і таланту завдяки освіті й навчанню [15, 187]. Більш зважену позицію займав К. Маркс. У своїй праці “Капітал” він дав класичне визначення здібностям до праці, розуміючи сукупність фізичних і духовних здібностей, якими володіє людина, пускаючи їх у хід, коли вона виробляє споживчі вартості. К. Маркс писав: “Людина народжується без дзеркала в руках, вона спочатку дивиться, як у дзеркало в іншу людину” [20, 189]. Справді, оцінюючи іншу особистість “для себе”, кожна людина емпірично оцінює її з точки зору потреби для суспільства і власних потреб.

У дослідженні місця й ролі людини у суспільних відносинах потреби розглядаються з двох боків: природно-біологічного і соціально-економічного:

- як порушення рівноважного стану психофізіологічної і нервово-психічної системи людини (природно-науковий підхід);
- як форма прояву суспільної необхідності у відносинах між людиною і суспільством (соціально-філософський підхід).

На думку деяких авторів, з чим не можна погодитись, природно-науковий підхід відбувається в межах соціалізації біологічної сутності людини. Соціально-філософський підхід при вивченні потреб висуває на перший план їх соціальну сутність [15, 218]. Необхідно зауважити, що дуалізм у розумінні цієї проблеми характерний ще за часів давньої історії. Тому нагадаємо про відому дискусію, що відбулася близько 2,5 тис. років тому в Афінах між політиком Калліклом і філософом Сократом. Перший з них був прибічником необмеженого задоволення будь-яких потреб (бажань) “за природою”. Другий, навпаки, відстоював за потреби, які встановлюються за звичаєм і правом, тобто “за нормами” [29, 106–130]. Ця суперечка, як відомо, нічим конструктивним не завершилася через антагонізм постійного зростання потреб людини і можливостями створення суспільством достатку благ для споживання.

У зв'язку з необхідністю пошуку рівноваги, гармонії, між цими двома сутностями

перебували всі концепції мотивації. Основою цих концепцій є доктрини соціальної справедливості. Їх розвиток бере свій початок з наукових праць відомих вчених стародавнього світу (Сократа, Платона, Аристотеля — Давня Греція), (Цицерона, Лукреція, Аврелія — Давній Рим). Так, Аристотель прояв здібностей людини бачив у її потребах: живильній, чуттєвій, рухомій і розумній. Перша — властива рослинам, друга й третя — тваринам, а четверта — людині. Причому вищі функції припускають нижчі й виникають на їх основі (предтеча піраміди потреб А. Маслоу). У трактаті “Про душу” він першим наблизився до поняття “психіки”, а розумову діяльність вважав як підлеглу практичному оволодінню ситуаціями [4, 100].

У подальшому ідеї свободи й рівності у поведінці людини одержали своє відображення у концепціях природного права. Д. Юм вслід за Дж. Локком у “Трактаті про людську природу” стверджував, що джерелом знань є відчуження. Намагаючись знайти місце людини між матеріальним та ідеалістичним, він зробив певні кроки у формуванні її фізичних і духовних потреб. Тим самим він був проти буржуазного марнотратства, вважаючи його однією з головних причин інфляції [2, 127].

Серед представників концепції “суспільного договору” слід виділити французьких фізіократів (влада природи) Франсуа Кене (1694—1774), Вольтера (1694—1778), Жана Жака Руссо (1712—1778) та ін., які послідовно відстоювали ідею вирішальної ролі в суспільному розвитку зваженості між нормами права та потребами людини. Найбільш чітко ця ідея визначена Д. Дідро в його творах “Думка про з’ясування природи” (1754) та “Філософські принципи матерії та руху” (1770).

Прихильниками об’єднання апріорного морального (природного) права і суспільного договору, що зводили потреби людини до рангу законодавчих норм права, були представники німецької класичної філософії — Іммануїл Кант (1724—1804) та Георг Гегель (1770—1831). Відповідно до цієї концепції кожна людина вже при народженні визна-

ально наділена правами на життя, свободу, рівноправність і особисту безпеку. Ніхто не може зазіхати на права людини, віднімати їх у неї — ні співгромадяни, ні суспільство, ні держава. Об’єднані постулати цих концепцій покликані через юридичні норми і свободи відгородити правове поле особистості, в яке ніхто не повинен втручатися (природні права особистості й спільноти людей рівновеликі). Цей постулат, на наш погляд, дає змогу встановити співвідношення між правами й обов’язками, працею і винагородою, суспільним визначенням індивідів і соціальних груп. У подальшому їх філософські постулати були покладені Отто фон Бісмарком в основу системи соціального захисту, що реалізована у 1883—1889 рр. через солідарну пенсійну систему.

Джермі Бентам (1748—1832) є засновником відносин утилітаризму між людьми. Він був упевнений, що людина за своєю природою егоїстична: чим більше щастя у кожного, тим більше буде сукупного щастя в суспільстві. Його лозунг — “найбільше щастя для найбільшої чисельності людей” відповідає становленню соціальної держави [2, 142—243]. Томас Мальтус (1776—1834) вважав, що вороги, з якими бореться людина, — це не розмноження населення, а боротьба з пороками людини і злидарством. Він пропонує встановити між населенням і засобами існування таке співвідношення, яке не викликає тиме соціальних конфліктів [18, 51].

Поступово, співвідношення між потребами за природою і нормами права, теоретичною основою яких є концепції природного права і суспільного договору, сформувалися у методологію закону соціальної справедливості. Дію цього закону необхідно бачити на макрорівнях у соціальному захисті громадян від ризиків матеріальної незабезпеченості й надмірної диференціації доходів. Так, Пол А. Самуельсон у своєму “Економісі” та його прихильники і творці неокласичного синтезу С. Брю, К. Макконелл, Вільям Д. Нордгауз послідовно доводять, що жодна людина не повинна перебувати у крайній нужді, тоді як інші громадяни купуються в розкоші. Цього

можна запобігти створюючи умови для мотивованої діяльності завдяки дії відповідних концепцій мотивації і реалізації соціальних стандартів [25, 116–133]. Незважаючи на повні розбіжності в їхніх поглядах, методи реалізації соціальної справедливості в задоволенні прав людини, її фізіологічних і соціальних потреб, на їхню думку, стають лише тоді нормами права, коли вони законодавчо встановлені державою у вигляді відповідних соціальних нормативів. Необхідно враховувати, що потреби містять чотири основних компоненти активності:

- перший обумовлений упевненістю у своїх здібностях, їх відповідності особистим потребам (об'єктивна амбіція);
- другий спрямований на ліквідацію виниклого явного нестатку;
- третій пов'язаний з переживаннями людини, на усунення яких можуть нарошуватися різні емоції і почуття;
- четвертий впливає зі свідомості причини виникнення нерівноваги між двома сутностями потреб та можливості їх задоволення.

За радянських часів проблемі співвідношення здібностей і потреб присвячено безліч книг, брошур і періодичних видань. Так, О. Ковальов, П. Глухов, Ф. Косолапов стверджують про об'єктивність і невідворотність процесу перетворення соціалістичної праці у першу життєву потребу на підставі зростання здібностей людини. Не згодні з такою тезою Є. Л. Малевич, Л. Н. Яковлев, Е. О. Вечірна та ін., які бачать у процесі цього перетворення й суб'єктивну складову, необхідність управління ним, у тому числі через функцію мотивації [27, 117, 242, 318].

Аспекти соціальної психології у співвідношенні здібностей і потреб розглядали автори монографії “Психологія формування та розвитку особистості”, серед яких є відомі вчені Л. І. Анциферова, А. Г. Асеев, Л. І. Божович, Є. М. Борисова, Л. І. Ботович [3, 3–9, 29–36, 159–177, 198–223, 257–284]. Потреби і здібності особистості, її прагнення до саморозвитку обґрунтовано досліджував О. О. Бодалев [6, 60–72]. Можливості прак-

тичного використання науки психології і соціології показує Р. М. Грановська [10, 224–286].

Але більше за інших взаємозв'язок здібностей і потреб розглядає А. В. Єрмоленко, аналізуючи голландського психолога Геза Ревеша (G. Pevers. *Talent und Gemie*. Bern, 1952). Такий взаємозв'язок вресі-решт визначається рівнем мотивації людини своєю діяльністю [13, 116–139].

Таким чином, здібності й потреби подвійно пов'язані з мотивами діяльності людини. З одного боку, це реальна зміна рівноваги між людиною і суспільством, що стає нестатком і відображається як потреба, водночас слугуючи стимулом до діяльності, що мобілізує здібності. Але, з другого боку, реально виникає мета діяльності, зумовлюючи прагнення до її досягнення, а прагнення і є мотивом певної діяльності. Тобто потреби спонукають людину до цілеспрямованої, активної діяльності, мобілізують її здібності та сприяють їх використанню. Наскільки відповідні здібності особистості мають певну структуру, настільки через неї включаються і відповідні потреби. Це стосується будь-яких здібностей до конкретної діяльності та відповідних інтересів, прагнень і схильностей, які формують мотивовану діяльність. Про це найкраще можна сказати словами Ф. Енгельса з “Діалектики природи”: “Люди звикли пояснювати свої дії зі свого мислення, замість того щоб пояснювати їх зі своїх потреб (які при цьому, звичайно, відображаються в голові)” [19, 493]. Ця закономірність дуже важлива при відборі персоналу, особливо в профадаптації у профорієнтаційній діяльності менеджерів.

Таким чином, якщо здібності й потреби перебувають в оптимальному співвідношенні, то саморозвиток є стержнем поведінки особистості, в ній проявляються нові якості: вимогливість до себе, підвищення почуття відповідальності, неперекорне бажання все нових досягнень, самоконтроль і самокритичність тощо.

Отже, можна зробити такі висновки. На підставі аналізу сутності здібностей людини, виходячи з її індивідуально-психічної діяль-

ності, та соціально-економічного явища, визнано, що здібності людини — це властивості особистості, які зумовлюють успішність навчання конкретній діяльності та можливості її вдосконалення.

У результаті розгляду таких потреб, як порушення рівноваги психофіологічної і нервово-психічної систем людини (природно-науковий підхід) та як форми суспільних відносин (соціально-філософський підхід), визнано, що потреби спонукають людину до цілеспрямованої, активної діяльності, мобілізують її здібності та сприяють їх використанню. Здібності нарощуються у процесі трудової діяльності, формуючи нові потреби, які на кожен певний момент є сутністю мотивів діяльності людини, її реальної поведінки. Таким чином, в об'єктивному процесі взаємодії здібностей і потреб мають формуватися мотиви та поведінка людини. Це допомагає попередити амбіційні вимоги і девіантні відхилення в діяльності працівників, спрямовує менеджмент на створення обґрунтованих, реальних стимулів до мотивованої продуктивної праці персоналу.

Література

1. Автономов В. С. Модель человека в экономической науке / В. С. Автономов. — СПб.: Экономическая шк.; Высш. шк. экон., 1998. — 230 с.
2. Аникин А. В. Юность науки / А. В. Аникин. — М.: Политиздат, 1979. — 367 с.
3. Анциферова Л. І. Психологія формування та розвитку особистостей / Л. І. Анциферова. — К.: Звання — Прес, 2002. — 217 с.
4. Аристотель. О душе / Аристотель. — М.: Мысль, 1937. — 268 с.
5. Бенеке Ф. Э. Руководство к воспитанию и учению / Ф. Э. Бенеке. — СПб.: Наука, 1871. — Ч. 1. — 374 с.
6. Бодалев О. О. Психология о личности / О. О. Бодалев. — М.: Мысль, 1987. — 188 с.
7. Бэкон Ф. Новая Атлантида. Опыт и наставления нравственные и политические / Ф. Бэкон. — М.: Мысль, 1954. — 218 с.
8. Гельвеций К. А. О человеке, его умственных способностях и его воспитании / К. А. Гельвеций. — М.: Мысль, 1938. — 264 с.
9. Гоббс Т. Левиафан, или материя, форма и власть государства церковного и гражданского / Т. Гоббс. — М.: Наука, 1963. — 284 с.

10. Грановская Р. М. Элементы практической психологии / Р. М. Грановская. — Ленинград: ЛГУ, 1984. — 392 с.

11. Дидро Д. Собрание сочинений / Д. Дидро. — М.: Партиздат, 1956. — Т. 2. — 371 с.

12. Добренъков В. И. История зарубежной социологии. Французская социологическая школа / В. И. Добренъков, А. И. Кравченко. — М.: Наука, 2000. — 264 с.

13. Ермоленко А. В. Педагогика и психология / А. В. Ермоленко, Б. З. Вульф. — М.: Высшее образование, 2005. — 430 с.

14. Кравченко А. И. Социология труда в XX веке / А. И. Кравченко. // Историко-критический очерк. — М.: Наука, 1987. — 248 с.

15. Крылов А. А. Психология / А. А. Крылов. — М.: Проспект, 2000. — 318 с.

16. Лейбниц Г. В. Новые опыты о человеческом разуме / Лейбниц Г. В. — М.: Изд. Акад. наук СССР, 1956. — 217 с.

17. Локк Дж. Избранные философские произведения / Дж. Локк. — М.: Наука, 1960. — Т. 1. — 348 с.

18. Мальтус Т. Антология экономической классики / Т. Мальтус, Д. Кейнс, Ю. Ларин. — М.: Эконом — Ключ, 1993. — 486 с.

19. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии / К. Маркс, Ф. Энгельс. // Т. 3. Процесс капиталистического производства, взятый в целом. — Ч. 1. — Отд. 2. Превращение прибыли в среднюю прибыль. — М.: Политиздат, 1970. — С. 189—218.

20. Мейман Э. Очерк экспериментальной педагогики / Э. Мейман. — М.: Мысль, 1922. — Т. 2. — 274 с.

21. Маркс К. Собрание сочинений: [В 50-ти т. Перевод] / К. Маркс, Ф. Энгельс. — М.: Прогресс, 1984. — Т. 18. — С. 271.

22. Платонов К. Проблемы способностей / К. Платонов. — М.: Наука, 1972. — 312 с.

23. Прозоров П. И. История греческой литературы / П. И. Прозоров. — М.: Изд-во Акад. наук СССР, 1955. — Т. 2. — 488 с.

24. Радищев А. Н. Избранные философские сочинения / А. Н. Радищев. — М.: Мысль, 1949. — 286 с.

25. Самуэльсон П. Экономика: Учеб. / П. Самуэльсон, В. Нордхаус; пер. с англ. — М.: БИНОМ, 1997. — 800 с.

26. Торицын Т. М. Учение Роберта Оуэна и его влияние на распространение и развитие социологических идей / Т. М. Торицын. — Рязань: Старт, 1982. — 312 с.

27. Формування ринкової економіки: управління людськими ресурсами: проблеми теорії та практики: [зб. наук. праць / наук. ред. О.О. Беляев та ін.]. — К.: КНЕУ, 2005. — Т. 3. — 648 с.

28. Штерн В. Одаренность детей и подростков и методы ее исследования / В. Штерн. — М.: Акад. наук СССР, 1938. — 243 с.

29. Ярошевский М. Г. История психологии / М. Г. Ярошевский. — М.: Изд-во акад. наук СССР, 1966. — 236 с.

Здібності людини — це властивості особистості, які зумовлюють успішність навчання конкретній діяльності та можливості її вдосконалення. На підставі розгляду таких потреб, як порушення рівноваги психофізіологічної і нервово-психічної систем людини (природно-науковий підхід), та як форми суспільних відносин (соціально-філософський підхід), відзначено, що потреби спонукають людину до цілеспрямованої, активної діяльності, мобілізують її здібності і сприяють їх використанню. Здібності нарощуються у процесі трудової діяльності, формуючи нові потреби, які на кожен певний момент є сутністю мотивів діяльності людини, її реальної поведінки. Таким чином, в об'єктивному процесі взаємодії здібностей і потреб мають формуватися мотиви та поведінка людини. Це допомагає попередити амбіційні вимоги і девіантні відхилення у діяльності працівників, спрямовує менеджмент на створення обґрунтованих, реальних стимулів до мотивованої продуктивної праці персоналу.

Способности человека — это свойства личности, которые обуславливают успешность обучения конкретной деятельности и возможности ее совершенствования. На основании рассмотрения таких потребностей, как нарушение равновесия психофизиологической и нервно-психической систем человека (естественно-научный подход) и как формы общественных отношений (социально-философский подход), отмечено, что потребности побуждают человека к целенаправленной, активной деятельности, мобилизуют его способности и способствуют их использованию. Способности наращиваются в процессе трудовой деятельности, формируя новые потребности, которые в каждый определенный момент являются сущностью мотивов деятельности человека, его реального поведения. Таким образом, в объективном процессе взаимодействия способностей и потребностей должны формироваться мотивы и поведение человека. Это позволяет предотвратить амбициозные требования и девиантные отклонения в деятельности работников, направляет менеджмент на создание обоснованных, реальных стимулов к целевой производительности труда персонала.

A person's ability — is the properties of the individual, which determine the success of a particular learning activities and opportunities to improve it. Based on consideration of the needs of both the imbalance psyhofioloohichnoyi and neuro-psychological human systems (natural-scientific approach) and as a form of social relations (social and philosophical approach) noted that the need to encourage people focused, activity, its ability to mobilize and promote their use. Abilities pryroschuyutsya in the workplace, creating new needs that at every moment is the essence of human motivation and its actual behavior. Thus, the objective process of interaction abilities and needs should be formed motives and human behavior. This prevents ambitious requirements and variations in deviant activities of employees, management aims at creating a sound, realistic incentives for productive work motivated staff.

Надійшла 29 жовтня 2013 р.

Уточнення. У статті І. Дахна “Геополітика на сопках Маньчжурії” (“Наукові праці МАУП”, випуск 3(38), 2013) на сторінці 14-й у правій колонці у другому рядку згори замість слова “Пекіні” слід читати “Пенкі”.